מיר ווילען וויסען

פון וואס ארט אייך ווער.

ווער וועט פארנעהמען הרב זלאטניק'ס פלאץ אלס עקזעקוטיוו דירעקטאר אין דער פיונים־טישער ארגאניזאציע, א מאנטרע־אלער, אדער א טאראנטאר?

* * *

וויפיעל אידען זענען געווען ביים פאדארעווסקי קאנצערט אין מעסי האל לעצטע וואך?

* * *

ווער איז געווען דער מכשף אין דער אסטראווצער שוהל, וועלכער האט געקענט אראפברייגען חזן פינטשיק'ן?

* * *

פארוואס שווייגט דער ועד העיר די בוטשערס, וועלכע האבען „געריזיט" דעם פרייז אויף פלייש פון 11 אויף 15 סענט?

* * *

וואו זענען די גרויסע קעמפער פאר'ן פאלק, וועלכע האבען אזוי שטארק גע־קעמפט געגען א העבערונג אויף שחיטת עופות פון דריי סענט?

* * *

קעמפט מען נאר טאקע פאר דעם, וואס עסט „טשיקענס", און דעם קבצן, וועלכער עסט פלייש האט מען אין דר'ערד?

* * *

ווען וועלען די טאראנטאר אידען הע־רען א באריכט פון דער ציוניסטישער קאנווענשאן אין מאנטרעאל, און ווער וועט אפגעבען דעם באריכט?

* * *

וויפיעל „ענגאסען" זענען אין גע־ווערקשאפטען קאמפיין קאנפערענץ?

ווי קומט עס וואס די „חברים" אין טאראנטא האבען ביי דער לעצטער פועלי־ציון פארזאמלונג ניט ארייגטראגען קיין פראטעסט רעזאלוציע געגען יאפאן?

אן אמת'ע חבר'טע

מוירטעל: — ווי איז עפעס רזשעק'ן געפעלען געווארען מיין זינגען?

מיצע: — זעהר! איך האב איהם די גאנצע צייט, וואס דו האסט געזונגען געמיזט האלטען ביי די הענט.

מוירטעל (אויפגערעגט): — וואס, דו האסט ניט געוואלט ער זאל מיר אפ־לאדירען?

מיצע: — ניין! איך האב ניט גע־וואלט, ער זאל זיך צוהאלטען די אויערען.

עס זענען פאראן אויף דער וועלט אכט פארשיעדענע שוואגער: נימי, העלפ־מי, האו מאטש דהים טאים, לעט מי העוו איט, אי עם ענטאיטעלט טו איט, אי מאסט העוו איט, ענד והיי נאט, און דער אכטער פארט שוואגער איז סתם א פארך.

פון י. פייגעלמאן

אט מיט א פאראייניגטער, און אט אזוי ארום איז פון דער ריע־רייכער מעכטיגער כינע, געווא־צעשפליטערטע, פייגטליכע, און א אפגעשוואכטע לאנד.

אויף דער דאזיגער אפגעשוואכטער האט עס יאפאן געווארפען איהר קארעא האט זי שוין צוגענומען פון מיט יאהרען צוריק. מאנדזשוריע, איז א גאטט ווינקעל אויף דער האט זי הייגט צוגענומען פון כינע, ריצט רוקט זי זיך אין לאנד גופא.

אויב מען זאל אנגעהמען די מיינונג דער בריטישער פאליטיקער דזש. מ. ארטי האט, מיט א פאר טעג צוריק אנדריקט אין ניו יארק, דאן האט יא־פאר זיך, איצט 5 פונקטען צו דער־ען. ערשטענס האט זי געוואלט פאר־ען מאנדזשוריע. צווייטענס האט זי דפען אן אויג אויף שאנכאי, נאנקין אנצען יאנגטזע טאל. דריטענס וויל דרנעהמען קאנטאן און דעם גאנצען גענס; פערטענס האט זי אין זינען צו ווייטער אויף אינדא־כינע און פינפ־וויל זי באזיינען אינדיע.

אויף יאפאן, וועלכע איז באקאנט, דער קלייניער טיפעל פון מזרח, איז א גלויבען, הגם ווען עס קומט צו כינע און אינדיע, מוז זי באנעגע־ען אייזערנע וואנט. דאס איז די אויי־וואנט פון עגגלאנד.

דענפאלס האט יאפאן זיכער גרויסע ער אין פאראויס. נאך דעם מעכטי־טיג וואס יאפאן האט אפגעהאלטען רוסלאנד מיט עטליכע צעהנדליג טאוזנד מיט עטליכע צעשפילט אפעטיט צו ווערען א ריזיגע וועלט־ען דעם אנהויב האט זי איצט גע־מיט כינע.

מיליטאריסטיש איז יאפאן איינע פון ווייניגע לענדער אין דער וועלט. דער ברייטישער פאליטיקער דזש. מ. ארטי האט, מיט א פאר טעג צוריק אנדריקט אין ניו יארק, דאן האט יא־טאן פון דער פראווינץ אנטעריא. ווען מען זאל זיך וועלען אוועקלאַ־ען פאראויסזאגונגען, וואלט מען מיט הייט געקענט זאגען, אז מיט אלע שונקעס פון די גרויסמעכטיג וועט צערייסען כינע אזוי ווי א הונ־דער לייב צערייסט זיין קרבן. אויהר הונגער אין באדען, וועט זי זעטי־מיט כינע, און קיינער וועט איהר קיין שלעכט וואנער ווענט זאגען. ווייל יאפאן האלט פון דער מאטא, מאכט איז דעכט" און מאכט האט זי אסך.

פון שלמן טאלנער.

ווען עס איז אייער זוהן, ווי זאגט אבער א צרה, אז מיר לעבען אין לט פון ניט פארגינער.

דערהערט אזא געשיכטע. האט זיך דער קאנדער פארלאמענט אויפגע־ען לעצטעס יאהר האט מען געפירט נצע אונטערזוכונג פון פארלאמענט, אמיסיע מיט אדוואקאטען מיט מיט יסורים. מען האט נעבאך דאס ר פון דעם בחורל אויסגעמאכט. באשר, זיי די פיהרער האבען גע־ווייסען. וואס, ווי אזוי, פארוואס ארווען עס האט איהם געקומט 125 ט.

דזשאן האט נעבאך גענג געשווינט, ער האט זיי גענעבען צו פארשטעהן, פאר דאלאר האט ער פארדינט מיט איינגענעם שכל. פאר דער גוטער צעה, ע ער האט גענעבען די טוער פון באהארנוא קארפאריישאן. אבער זיי איהם ניט אויסגעהערט צו מאטע־מיט פראגען, ביז נאך זעקס וואכען רניש האט מען איהם אפגעלאזען. ''אינקווירציע'' קומט פרעמיער און באשטימט א דזשאדזש ער זאל פארוואס די היידרא האט דזשאנ'ען ען 50 טויזענט.

אירען, מען דארף עס נאר ניט האלטען, ס'איז עק וועלט.

וואס דארפט איהר מעהר.

איך קען א איד'ן, וועלכער דארף, ד ''פנוסע'', האט ער פאציאפעט א שען גוויטשק, וועלכען ער האט אזוי נעמאלקען. ביז ער האט איהם פאר־ען אין שטיינערנעם הויז אריין. נו, מען דאך אין אנדער גוויטשק, האלט יהם שוין ביים כאפען. ער האט שוין אפילו אפגעזוגען א מה ל. זענען דאך אבער מענשען ניט פארגינער ''לאטמעניס''.

אוי, די מענשען, די מענשען! ווער ווי אויסגעטראכט?....

ען! א מיאוס'ע וועלט. זאג איך.

אזוי זאגט דער ליץ

די בעסטע פריינט זענען די, וואס איהר באגעגנט ניט צו אפט.

* * *

דער טייטש פון שכנים איז: מענ־שען, וואס ווערען אייערע מוטע פריינט נאכדעם ווי זיי קלייבען זיך אריבער..

* * *

די גאנצע צרה מיט די אלע תרופות און מעדיצינען געגען ארבייטסלאזיגקייט איז — וואס מען מוז זיי נעהמען אויס'ן ניכטערען מאגען...

* * *

צוויי מאכען נאך ניט קיין פאר. מען מוז האבען א דריטען — א מסדר־קדושין.

* * *

די מאדערנע מיידעל איז אין א גע־וויסען זין אין אדנונג, נאר וואס דען? דער ג ע ו ו י ס ע ר ד י ן איז ניט אין אדנונג...

* * *

ווען א פרוי טראגט די הויזען קען דער מאן מיט איהר ניט הויזען.

* * *

לעבען אליין איז ניט גענוג — מען דארף צום לעבען.

* * *

א גביר, וועלכער איז א בעל צדקה־נא'ן טויט, איז עס ניט מיט זיין ווייען.

אן אמת'ע אפשאצונג

ווען א יונגערמאן איז א מעגש, טראכט ער ניט וועגען חתונה האבען. אויב ער טראכט יא וועגען חתונה האבען איז ער א בחמה.

ווען מען רעדט א יונגעמאן א שידוך אפילו מיט א שעהנער מיידעל, אפילו מיט 5 טויזענט דאלאר נדן, און ער דרעהט זיך ארום פון עסק — אט אזא יונגער־מאן איז ניט קיין בהמה, ער איז א מענש מיט שכל.

ווען א יונגערמאן לאזט זיך פארפיה־רען פון א שדכן און האט חתונה, אט אזא איינעם מעג מען, דארף מען, איז א יישר צו געבען קיינען שטריי.

נעהמט ער אריין אין כאמוט מיט אלע פערד — דאמאלסט איז ער ניין און ניי־ציג פראצענט בחמה און איין פראצענט פערד.

דאמאלסט איז ער ווערט צו זיין פארהייראט דעם גאנצען לעבען.

קיין גרעסערע שטראף דארף ער ניט האבען.

מיר ווילען וויסען

פון וואס ארט אייך ווער.

ווער וועט פארנעהמען הרב זלאטניק'ס פלאץ אלס עקזעקוטיוו דירעקטאר אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, א מאנטרע־אלער, אדער א טאראנטאר?

* * *

וויפיעל אידען זענען געווען ביים פאדארעווסקי קאנצערט אין מעסי האל לעצטע וואך?

* * *

ווער איז געווען דער מכשף אין דער אסטראווצער שוהל, וועלכער האט געקענט אראפברייגען חזן פינטשיק'ן?

* * *

פארוואס שווייגט דער ועד העיר די בוטשערס, וועלכע האבען „געריזיט" דעם פרייז אויף פלייש פון 11 אויף 15 סענט?

* * *

וואו זענען די גרויסע קעמפער פאר'ן פאלק, וועלכע האבען אזוי שטארק גע־קעמפט געגען א העבערונג אויף שחיטת עופות פון דריי סענט?

* * *

קעמפט מען נאר טאקע פאר דעם, וואס עסט „טשיקענס", און דעם קבצן, וועלכער עסט פלייש האט מען אין דר'ערד?

* * *

ווען וועלען די טאראנטאר אידען הע־רען א באריכט פון דער ציוניסטישער קאנווענשאן אין מאנטרעאל, און ווער וועט אפגעבען דעם באריכט?

* * *

וויפיעל „ענגאסען" זענען אין גע־ווערקשאפטען קאמפיין קאנפערענץ?

ווי קומט עס וואס די „חברים" אין טאראנטא האבען ביי דער לעצטער פועלי־ציון פארזאמלונג ניט ארייגטראגען קיין פראטעסט רעזאלוציע געגען יאפאן?

אן אמת'ע חבר'טע

מוירטעל: — ווי איז עפעס רזשעק'ן געפעלען געווארען מיין זינגען?

מיצע: — זעהר! איך האב איהם די גאנצע צייט, וואס דו האסט געזונגען געמיזט האלטען ביי די הענט.

מוירטעל (אויפגערעגט): — וואס, דו האסט ניט געוואלט ער זאל מיר אפ־לאדירען?

מיצע: — ניין! איך האב ניט גע־וואלט, ער זאל זיך צוהאלטען די אויערען.

עס זענען פאראן אויף דער וועלט אכט פארשיעדענע שוואגער: נימי, העלפ־מי, האו מאטש דהים טאים, לעט מי העוו איט, אי עם ענטאיטעלט טו איט, אי מאסט העוו איט, ענד והיי נאט, און דער אכטער פארט שוואגער איז סתם א פארך.

אן אויסקייקלעניש אויף צדיקים

פון יהושע זינגער

ווען טשארלי פאמעראניעץ, דער טשיקען־פעדלער פון ליפינקאוט סטריט, האט געדארפט פאהרען וועגען זיינע ביז־נעס, איימהאנדלען סחורה, און פיטערוויל, האט ער באשלאסען מיטצונעהמען זיין גרינעם ברודער, וועלכער איז ערשט גע־קומען פון פוילען, און געווען דארטען א רב'ל אין א קליין שטעדטעלע.

ערשטענס, זאלען טאקי אלע אידען פון פיטערוויל וויסען, אז ער, טשארלי, איז ניט אבי ווער, האט א ברודער א רב.

צווייטענס, איז אין פיטערוויל דא א שוהלכעל. די אידען פיהרען זיך ווי אין דער אלטער היים, געהען אלע אינדערפריה און פארנאכט אין שוהלכעל דאווענען מיט'ן מנין. זיין ברודער וועט ביינאכט — ער וועט דא שוהלכעל האלטען א דרשה, און אזוי ווי זיי זיינען אלע פארבעגליכע לייטע, וועט יעדער איינער געבען, דער א פינפעריל, דער א דרייעריל, און ער וועט האבען א גוטען ''סטארט'', א הינבשע פאר דאלאר, אויף דערווייל שיקען אהיים צו זיין ווייב און קינדער.

* * *

ארויסגעפאהרען איז טשארלי דינס־טאג נאך האלבע נאכט, אום ער זאל קע־נען אנקומען אויף מארגען פריה, ארום א זייגער 8 אין פיטערוויל. ווייל טשארלי'ס טראק האלט ניט פון אמעריקאנער הארד־אפ. ער שטעלט זיך זעהר אפט אפ רוהען.

נו, איז גראדע, צוליעב דעם זכות פון זיין ברודער דעם רב, דער טראק הייגט געגאנגען ווי געשמירט, און טשארלי איז אנגעקומען אין שטעדטעל מיט צוויי שטונדען פריהער. די שוהלכעל איז נאך געווען פארשלאסען.

טשארלי האט געלאזען שטעהן זיין טראק ניט ווייט פון דער שוהלכעל, גע־הייסען זיין ברודער שטעהן נעבען טראק, און אליין איז ער דערווייל אויעף צו א נאהענטען בעקאנטען פארטער, אפשר וועט זיך מאכען עפעס צו קויפען. און ווען ער וועט באלד צוריקקומען וועלען שוין זיין אידען אין שוהל, און ער וועט איהם פאר זיי פארשטעלען אין באקאנען.

* * *

באלד האט זיך באוויזען די ערשטע שוואלב.

א איד מיט א טלית־זעקעל אונטערן ארעם איז געגאנגען דאווענען. דערזעהענדיג דעם אורח שטעהן ביים טראק, האט ער איהם געגעבען שלום־עליכם, און דער־צעהלט, אז ביינאכט איז געשטארבען זייער חזן.

אונזער רב'ל האט יעצט א ריס גע־טאן די הארץ. דריי צדיקים אין איין נאכט דאס איז שוין עפעס ניט גלאטיג.

מילא צוויי צדיקים קען טרעפען, אבער דריי!?

אמאל האט אפשר דער רבונו של עולם אויסגענאמען זיין צאהן אויף די צדיקים פון דער שטאדט און אויף זיי גזור געווען א מנפה און אויסקייקלעניס, און ווי שטעהט אין דער גמרא "כיון שנתנה רשות למשחית", אויב מען האט געהייסען דעם מלאך־המות קוילענען צדקים קוקט ער ניט אין פרעגט ניט אויף פאסאפארטען, אויב איהר זייט א היינער רב אדער גאר א פוילישער, ער וועט איהם דערזעהן, א רב, וועט ער גלייך מאכען דעם קונץ!..

* * *

לאנג אזוי טראכטען האט ער ניט געקענט, ווייל נאך א איד מיט א טלית־זעקעל אונטערן האנט איז פארבייגעגאנ־גען, איהם אפגעשטעקט א שלום־עליכם און דערצעהלט, אז הייגט ביינאכט איז גע־שטארבען זייער שוחט.

דער רב'ל האט דערפיהלט ווי מען וואלט איהם אראפגעלאזען מיט א שווע־רען האמער אין האפ אריין. ער זעהט דאך שוין באשיינפערליך, אז ער איז געדעבט, אז גאט האט זיך גענומען צו די צדיקים פון דער שטאדט, וואס זאל ער דא טאן!?

* * *

א פינפטער איד איז אנגעקומען:

"שלום עליכם! פון וואנען קומט א איד? איהר ווייסט הייגט ביינאכט איז אונזער שמש געשטארבען!.."

דער רב'ל האט איהם שוין איינגענען ניט אויסגעהערט. ער האט געלאזען דעם טראק, זיינע זאכען אויף'ן טראק, מיט בכל אשר לכל און אנגעפאנגען לויפען!

* * *

דערווייל איז טשארלי שוין געגאנגען צוריק פון פארמער, און דערזעהענדיג זיין ברודער לויפענדיג אין דער וועלט אריין, האט ער איהם געפרעגט, וואס איז דער מעער?

דער ברודער האט דערצעהלט, וואס דא קומט פאר, און וועגען וואס עס האנדעלט זיך.

טשארלי האט זיך פאנאנדערגעלאכט, און איהם באראהיגט.

"געה שוין, געה, דו נארעלע, עס איז געשטארבען איזידער, דער קליינער און פרעסער! פארשטעהסט די שטערטעל איז א קליינע, ער האט געקענט אביסעל די שווארצע פינטלאך איז ער דא געווען דער שוחט, דער רב, דער מגיד, דער חזן אן דער שמש. אזוי ווי אויף א לעבען צו מאכען האבען איהם די פרנסות ניט גע־צאהלט, און ער האט געקאנט אביסעל נייהען, ווייל ווען ער איז געקומען א גרי־נער אין טאראנטא, האבען איהם זיינע לאנדסלייט געלערענט פאר א קלאוקס־אפעריטאר, האט ער דערפאר אויפגע־פענט א קליינינ און פרעסינג. יעדער איי־נער, וואס האט דיך דערצעהלט פון זיין טויט, האט איהם אנגערופען מיט אן אנ־דער נאמען, דער האט איהם גערופען רב, דער שוחט, דער מגיד, דער חזן, אבער עס איז איינס און דערזעלבער. האסט זיך ניט וואס צו שרעקען, קיין אינגערע פאר איהם זאלען מיר ביידע ניט שטארבען. ער איז אלט געווען פינף־און אכציג יאהר!"

* * *

באלד איז פארבייגעגאנגען א צווייי־טער איד און שוהלכעל דאווענען, און דער־זעהענדיג דעם גרינעם גאסט, האט ער פון איהם געדענקט פונקט דאס זעלבע, וואס זיין מיטבירגער האט געדענקט, אז ער איז טשארלי'ס א נייער אסיסטענט. ער האט איהם דערלאנגט א שלום־עליכם, און צוגלייכער צייט דערצעהלט, אז הייגט ביינאכט איז געשטארבען זייער מגיד.

"א מגיד אויך געשטארבען!" האט ער אויסגערופען אין געדאנק, און זיין הארץ האט אויף אן אמת גענומען שפריצ־גען פון פרייד. עס איז עפעס גאר ניט קיין אידישער מזל! א הספד מאכען אויף צוויי צדיקים מיט אין קלאפ!

ער האט שוין גענומען וועבען אין גע־דאנק דעם הספד: ער וועט אנהייבען מיט דעם זעלבען פסוק, פון זיין לעבאוויטשער הספד!

"חרב, חרב הנחרה וגם מרוטה!"

"דער מלאך־המות האט אנגעשארפט זיין שווערד און געמאכט א שחיטה אויף צוויי גרויסע אידישע צדיקים אין איין נאכט!"

* * *

א דרייטער איד מיט א טלית אונטערן ארים איז פארבייגעגאנגען. דערזעהענדיג דעם אורח שטעהן ביים טראק, האט ער איהם געגעבען שלום־עליכם, און דער־צעהלט, אז ביינאכט איז געשטארבען זייער חזן.

אונזער רב'ל האט יעצט א ריס גע־טאן די הארץ. דריי צדיקים אין איין נאכט דאס איז שוין עפעס ניט גלאטיג.

מילא צוויי צדיקים קען טרעפען, אבער דריי!?

אמאל האט אפשר דער רבונו של עולם אויסגענאמען זיין צאהן אויף די צדיקים פון דער שטאדט און אויף זיי גזור געווען א מנפה און אויסקייקלעניס, און ווי שטעהט אין דער גמרא "כיון שנתנה רשות למשחית", אויב מען האט געהייסען דעם מלאך־המות קוילענען צדקים קוקט ער ניט אין פרעגט ניט אויף פאסאפארטען, אויב איהר זייט א היינער רב אדער גאר א פוילישער, ער וועט איהם דערזעהן, א רב, וועט ער גלייך מאכען דעם קונץ!..

* * *

לאנג אזוי טראכטען האט ער ניט געקענט, ווייל נאך א איד מיט א טלית־זעקעל אונטערן האנט איז פארבייגעגאנ־גען, איהם אפגעשטעקט א שלום־עליכם און דערצעהלט, אז הייגט ביינאכט איז גע־שטארבען זייער שוחט.

דער רב'ל האט דערפיהלט ווי מען וואלט איהם אראפגעלאזען מיט א שווע־רען האמער אין האפ אריין. ער זעהט דאך שוין באשיינפערליך, אז ער איז געדעבט, אז גאט האט זיך גענומען צו די צדיקים פון דער שטאדט, וואס זאל ער דא טאן!?

* * *

א פינפטער איד איז אנגעקומען:

"שלום עליכם! פון וואנען קומט א איד? איהר ווייסט הייגט ביינאכט איז אונזער שמש געשטארבען!.."

דער רב'ל האט איהם שוין איינגענען ניט אויסגעהערט. ער האט געלאזען דעם טראק, זיינע זאכען אויף'ן טראק, מיט בכל אשר לכל און אנגעפאנגען לויפען!

* * *

אט אזוי שאפען ביי אונז יחידים ווערק פון א גאנצען קאלעקטיוו, נאך איידער עס קומען די ערשטע ווייסע האר.

עס איז בראי צו באמערקען, אז טראץ דעם, וואס הרב כשר האט זיין גאנ־צען לעבען ביז יעצט אוועקגעגעבען אויף צו שעפען און זוכען אין די תורה קווא־לען, איז ער אויך גוט באקאנט אין דער נייער אידישער און העבריאישער ליטע־ראטור. עס איז איהם אויסגעקומען צוליעב זיין „תורה שלמה" צו באזוכען און ארבייטען אין די גרעסטע ביבליא־טעקען אין דער וועלט. ער זעלבסט בא־זיצט אויך א גרויסע ביבליאטעק, מיט פיעל וויכטיגע מאנוסקריפטען, צווישען אן זיין קאלאסאלע אונטערנעהמונג.

פון ארץ צו ביסלאך

ער וועט זי גליקליך מאכען

פרוי צום בעטלער: — איהר דארפט מיר נישט דאנקען. איך בין גליקליך, ווען איך גיב אן אלימען א נדבה.

אריאמן: — אויב אזוי וועל איך אייך גליקליך מאכען יעדען טאג.

א מיטעל געגען טויט

פאעט: — אויב איהר קויפט ניט ביי מיר א פאר לידער, וועל איך שטארבען פון הונגער!

רעדאקטאר: — עס, אזא פאעט ווי איהר האט נאר ניט וואס מורא צו האר־בען פאר'ן טויט. איהר דארפט פאר'ן מלאך המות נאר פארלעזען א פאר אייר־ערע ליעדער און ער וועט אנטלויפען פון אייך ביז צום צווייטען עק וועלט.

ארייגנעזעצט

א חזן מיט א שוחט האבען זיך צו־ווערטעלט:

— וואס פאר א מורינו זענט איהר מיר דאס? — מאכט דער חזן צום שוחט — איהר זענט דאך נאר א מענש צווישען בחמות.

— און איהר — ענטפערט איהם דער שוחט — זענט א בחמה צווישען מענ־שען...

קנאפזארגער.

ביים דאקטאר

— הער דאקטאר, איך וויל ניט האר־בען קיין קינד, איז זואס זשע דארף איך טאן?

— גארנישט.

פארוואס ער האט ליעב צייטונגען

פרוי: — וואס איז די מעשה, בער־נארד, וואס דו גיסט אפ דיין גאנצע צייט די צייטונגען און פאר מיר האסטו נישט קיין מינוט קיין פרייע. צי דען בין איך ווייניגער אינטערעסאנט ווי א צייטונג?

מאן: — צייטונגען באקום איך אלע טאג פרישע.

געפיהל

פרוי: — דענקסטו ניט, מיין ליבער מאן, אז איך זינג מיט געפיהל?

מאן: — ניין מיין ווייב, ווען דו וואלסט האבען געפיהל, וואלסטו נישט געזונגען.

„תורה שלמה" פון הרב מנחם מענדל כשר

פון דר. צבי כהן

אן אוצר פון גאנץ תורה שבעל פה ביז צו די נאונים צוזאמענגענומען מיט תורה שבכתב.

עס זעהט שוין ווירקליך אויס פון די אבטע אז ווידערהאלטע דערשיינונ־גען, אז אויף אונז אידען רוהט די ברכה (אויב מען קען נאך אנרופען אלס ברכה אועלכע ניט נאטירליכע דערשיינונגען), אז איין מענש זאל שאפען פאר א נאנ־צען קיבוץ, אז די ארבייט, וואס א נאנ־צע אקאדעמיע פון געלעהרטע דארף אפ־טאן, זאל אפטאן נאר איין מענש. ווי נעזאגט, חזר'ט זיך די דערשיינונג איבער אזוי אפט, אז דאס ניט געוועהנליכע ווערט געוועהנליך. עס איז שוין געווארען כמעט פאר אן עכט אידישע איינגעשאפט.

שוין אפגערעדט פון נאך אמאליגע צייטען, ווען רב אשי האט מסדר געווען עהנליכע ארבייט, ער האט געשאפען דעם ש"ס, די דאזיגע ריזיגע ענציקלאָ־פעדיע פון אידישען וויסען, גזוגעצען, לע־נענדען און מקור פאר'ן גאנצען אידישען לעבען, האבען מיר באלד שפעטער גע־האט דעם רמב"ם, וואס האט צווישען אנדערע ארבייטען, צווישען מחלוקת, פארפאלגונגען, רדיפות און ליידען פאר־פאסט דעם „יד החזקה", דאס ריזיגע ווערק, וואס נעהמט ארום אלע הלכות פון תלמוד, יעדע הלכה אויף איהר ארט. און פון דעמאלט אן ביז איצט זעהען מיר כסדר די דאזיגע דערשיינונג אלעמאל פאר אונזערע אויגען, א ריעזיגע אידייע, א ני־גאנטע ארבייט אפגעטאן פון איינעם.

איצט האבען מיר ווידער פאר זיך אזא דערשיינונג. הרב מנחם מענדל כשר פון ירושלים האט אפגעטאן אויך אזא ארבייט, ווען רב אשי האט געשאפען דעם סדר'ט און צונויפגעשטעלט ביים פסוק פון חומש אזוי, אז בלויז אויף די 31 פסוקים פון דער ערשטער פרשה פון בראשית האט ער צונויפגעזאמעלט 900 מאמרי חז"ל. און אויף די ערשטע 7 ווערטער „בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" — איבער דריי הונ־דערט דרשות. דאס אליין אן און פאר זיך ווייזט שוין אויף א ריזיגע ארבייט.

האט אבער הרב כשר געוואלט זיין פאלקאס, האט ער גענישטערט אין אלטע מאנוסקריפטען און כתב יד'ן וועגען די פארשי־ענע נוסחאות פון תרגום ירושלמי, פון יהונתן בן עוזיאל און אנדערע, און דערצו, נאך געשאפען א ביאור, וואו ער דערקלערט געוויסע שטעלען, וועלכע דארפען האבען א פירוש.

אין אזא גרויסער קאלעקציע פון הלכות, דרוש און לעגענדעס האט דער פארפאסער אויפגעזאמעלט פיעל פערל, וואס זענען פארשפייט דא און דארט. אין די אמאליגע צייטען האט מען ביי אידען זעלטען געשאפען ספעציעלע בי־כער פאר א געוויסער וויסענשאפט. מעהרסטענטייל האבען אונזערע גייסטיגע איינער אליין א ביבליש־תלמודישע ענ־ציקלאָפעדיע.

קען מען זיך פארשטעלען, אז איין מענש זאל זיך אוועקזעצען און שאפען דעם רמב"ם, וואס האט צווישען אנדערע ארבייטען, צווישען מחלוקת, פארפאלגונגען, רדיפות און ליידען פאר־פאסט דעם „יד החזקה", דאס ריזיגע ווערק, וואס נעהמט ארום אלע הלכות פון תלמוד, יעדע הלכה אויף איהר ארט. און פון דעמאלט אן ביז איצט זעהען מיר כסדר די דאזיגע דערשיינונג אלעמאל פאר אונזערע אויגען, א ריעזיגע אידייע, א ני־גאנטע ארבייט אפגעטאן פון איינעם.

איצט האבען מיר ווידער פאר זיך אזא דערשיינונג. הרב מנחם מענדל כשר פון ירושלים האט אפגעטאן אויך אזא ארבייט, ווען רב אשי האט געשאפען דעם סדר'ט און צונויפגעשטעלט ביים פסוק פון חומש אזוי, אז בלויז אויף די 31 פסוקים פון דער ערשטער פרשה פון בראשית האט ער צונויפגעזאמעלט 900 מאמרי חז"ל. און אויף די ערשטע 7 ווערטער „בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" — איבער דריי הונ־דערט דרשות. דאס אליין אן און פאר זיך ווי